

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Voortgezet Onderwijs
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
1099897

Uw brief van
2 december 2016

Uw referentie
2016Z22932

Datum 26 januari 2017

Betreft Antwoord op schriftelijke vragen van het lid Grashoff (GroenLinks)

Hierbij zenden wij u het antwoord op de vragen van het lid Grashoff (GroenLinks) van uw Kamer inzake het bericht van DUO Onderwijsonderzoek op 29 november 2016 dat kansenongelijkheid op middelbare scholen de afgelopen jaren is toegenomen (ingezonden 2 december 2016).

Daarnaast heeft de minister bij het wetgevingsoverleg over het Onderwijsverslag (22 juni 2016) toegezegd aanvullend onderzoek te doen naar schaduwonderwijs. De beantwoording van deze schriftelijke vragen is de uitwerking van deze toezegging.

De vragen werden minister Bussemaker toegezonden bij uw hierboven aangehaalde brief met kenmerk 2016Z22932. Vanwege het feit dat de vragen het funderend onderwijs betreffen, zullen wij de vragen gezamenlijk beantwoorden.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Dr. Jet Bussemaker

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Sander Dekker

2016Z22932

Vragen van het lid Grashoff (GroenLinks) aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over het bericht van 29 november 2016 dat kansenongelijkheid op middelbare scholen de afgelopen jaren is toegenomen (ingezonden 2 december 2016)

1

Heeft u kennisgenomen van het bericht 'Kansenongelijkheid op middelbare school neemt laatste jaren toe' en van het onderzoeksrapport van de Dienst uitvoering Onderwijs (DUO) 'Kansenongelijkheid in het onderwijs'? 1)

Ja. Met inachtneming dat bovengenoemd onderzoek niet is uitgevoerd door DUO – Dienst Uitvoering Onderwijs. Het onderzoeksrapport waar u naar verwijst is afkomstig van DUO Onderwijsonderzoek, een zelfstandig marktonderzoeksbureau te Utrecht.

2

Uit het onderzoek van DUO blijkt dat financieel daadkrachtige ouders vaak buitenschoolse begeleiding, zoals bijlessen, inhuren; deelt u de mening van DUO dat de groei van de private onderwijsbegeleiding de ongelijkheid in het onderwijs doet toenemen? Zo nee, waarom niet?

Naast het onderzoek dat u aanhaalt zijn er nog meer onderzoeken over buitenschoolse begeleiding en de wijze waarop ouders hiervan gebruik maken. De uitkomsten van deze onderzoeken geven echter geen eenduidig beeld (in de bijlage bij deze antwoorden is een korte toelichting op deze onderzoeken opgenomen). Wij kunnen op dit moment dan ook nog geen uitspraken doen over deze stellingname van DUO Onderwijsonderzoek. Diepgaander onderzoek is nodig.

3

Bent u van mening dat het publieke funderende onderwijs verantwoordelijkheid zou moeten dragen voor een hoge kwaliteit in begeleiding zodat aanvullend privéonderwijs niet nodig zou moeten zijn, zoals ook geformuleerd in de motie Grashoff/Mohandis? 2) Zo nee, waarom niet?

Wij delen de mening dat het funderend onderwijs de verantwoordelijkheid heeft om alle leerlingen onderwijs en begeleiding van hoge kwaliteit aan te bieden. Het mag niet zo zijn dat de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding op de school niet op orde is. Privéonderwijs mag geen gevolg zijn van tekortschietend regulier onderwijs. Dit neemt niet weg dat ouders de vrijheid hebben om ervoor te kiezen buitenschoolse begeleiding in te schakelen, wanneer zij dit zinvol achten. Er heeft en zal altijd een particuliere markt voor bijlessen en huiswerkbegeleiding bestaan.

4

Bent u bereid om een onderzoek te starten naar de omvang en implicaties van het schaduwwonderwijs, ook op de zwarte markt? Bent u bereid om de Kamer hierover apart, bij voorkeur, halfjaarlijks te informeren?

Ja. Hierover zullen wij de Kamer rapporteren in het kader van het beleid betreffende gelijke kansen in het onderwijs. Bij het wetgevingsoverleg over het Onderwijsverslag (22 juni 2016) is door de minister al toegezegd aanvullend onderzoek te doen naar vormen van private begeleiding buiten school.

5

In het onderzoek van DUO noemen schooldirecteuren persoonlijke begeleiding en bijles op school als oplossing voor het terugdringen van ongelijkheid; welke financiële ruimte hebben scholen in het voortgezet onderwijs momenteel om dergelijke begeleiding aan te bieden?

De recent (per 1/8/2015) verruimde wettelijke kaders voor onderwijstijd bieden ruimte om wat het lesrooster betreft maatwerk te bieden aan leerlingen. Sommige leerlingen hebben meer baat bij wat minder onderwijstijd en juist meer persoonlijke begeleiding in plaats van extra lessen, terwijl andere leerlingen juist meer onderwijstijd nodig hebben. Bovendien tellen niet alleen 'reguliere' lessen die voor alle leerlingen op het lesrooster staan mee als onderwijstijd: ook bijvoorbeeld extra ondersteuning die gevolgd wordt door een deel van de leerlingen kan worden ingepland en meegeteld als reguliere onderwijstijd. Zo hoeft 'bijles' niet noodzakelijkerwijs *naast* het reguliere programma aangeboden te worden, maar kan het ook *binnen* het reguliere programma worden ingepland voor leerlingen die daar behoefte aan hebben.

Uit het rapport van de Inspectie van het Onderwijs blijkt bovendien dat er scholen zijn die aanvullende onderwijsactiviteiten aanbieden naast de reguliere onderwijstijd. In het voorgestelde onderzoek onder vraag 4 zullen wij onder andere onderzoeken welke rol scholen op dit moment hebben bij het aanbieden van aanvullende onderwijsactiviteiten. Het onderzoek zal zich daarom niet alleen richten op de omvang maar ook op de verschillende vormen van huiswerkbegeleiding en examentraining. Daaruit moet blijken welke leerlingen toegang hebben tot huiswerkbegeleiding en examentraining en welke gevolgen dit heeft voor kansengelijkheid. Ook gaan we onderzoeken of er een relatie is tussen privéonderwijs en de geboden kwaliteit van onderwijs door de school. Kiezen ouders voor extra begeleiding buiten de school, omdat ze vinden dat het onderwijs op de school van hun kind van onvoldoende kwaliteit is, of liggen hier andere motieven aan ten grondslag (bijvoorbeeld de inzet van bijles als vorm van buitenschoolse opvang)?

1) <http://www.nu.nl/algemeen/4357707/kansongelijkheid-middelbare-school-neemt-laatste-jaren-toe.html?redirect=1>

2) Kamerstuk 34 550-VIII, nr.

Bijlage: overzicht recente onderzoeken

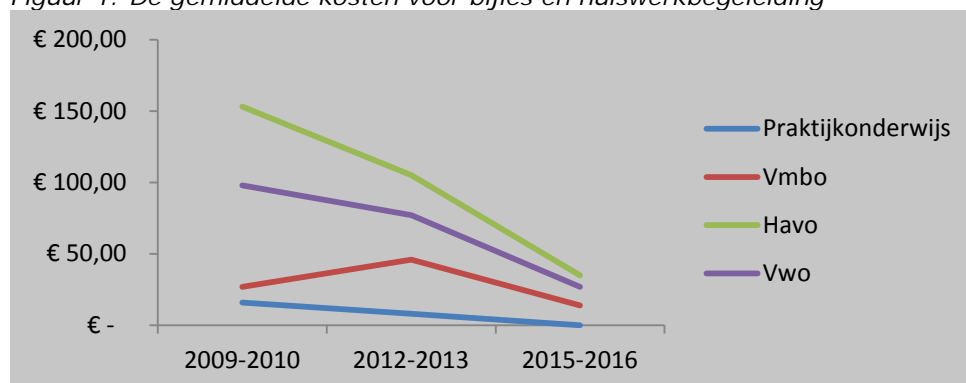
- 1) *Schoolkostenmonitor 2015 – 2016*, Oberon/SEO (mei 2016). Uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van OCW (Kamerstuk 34 300 VIII – Nr. 155).
- 2) *Technisch rapport Onderwijskansen, bijlage bij de Staat van het Onderwijs 2014/2015*, Inspectie van het Onderwijs (13 april 2016). (Kamerstuk 34300-VIII-Nr. 140).
- 3) *Geld naast de school: Private uitgaven in basis- en voortgezet onderwijs*, Research voor beleid/Panteia (januari 2010). Uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van OCW. (Kamerstuk 32123-VIII Nr. 141).
- 4) *PISA 2015 Results. Volume II*, OECD (2016).
<http://www.oecd.org/education/pisa-2015-results-volume-ii-9789264267510-en.htm>.
- 5) *Uitgaven van huishoudens aan huiswerkbegeleiding* CBS (11 november 2016).
<https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2016/45/uitgaven-van-huishoudens-aan-huiswerkbegeleiding>.

1) Schoolkostenmonitor, Oberon/SEO

Op 30 juni jl. is de schoolkostenmonitor 2015/2016 naar de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstuk 34 300 VIII – Nr. 155). De schoolkostenmonitor is een tweejaarlijks onderzoek dat wordt uitgevoerd in opdracht van OCW naar de hoogte en naar de ontwikkeling van de schoolkosten in het vo en het mbo.

Uit deze monitor blijkt dat tien procent van de ouders kosten maken voor bijles of huiswerkbegeleiding. De gemiddelde kosten van ouders die deze kosten wel en niet maken, zijn te zien in onderstaande figuur 1. Voor alle schoolsoorten is dat een dalende lijn. De onderzoekers geven aan dat op grond van deze cijfers niet kan worden geconcludeerd dat sprake is van een significante daling. De cijfers gaven in ieder geval geen aanleiding om te veronderstellen dat de kosten waren gestegen.

Figuur 1: De gemiddelde kosten voor bijles en huiswerkbegeleiding

2) Technisch rapport Onderwijskansen, Inspectie van het Onderwijs

Het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs laat zien dat op 90 procent van de VO-scholen buiten schooltijd onderwijsondersteunende activiteiten wordt aangeboden zoals examentraining, huiswerkbegeleiding of bijles. Deze activiteiten worden meestal aangeboden door de school zelf, zonder extra kosten te vragen aan de leerlingen/ouders. Hoewel het gaat om een representatief onderzoek heeft het betrekking op een beperkt aantal scholen en geeft het geen inzicht in mogelijke verschillen tussen individuele leerlingen.

3) Geld naast de School, Research voor Beleid/Panteia

Uit dit onderzoek komt naar voren dat rijkere en hoger opgeleide ouders gemiddeld genomen meer uitgeven aan bijles en examentraining dan armere en lager opgeleide ouders. Tegelijkertijd lijken onvoldoende financiële middelen in het algemeen geen grote belemmering te vormen om kinderen aan bepaalde activiteiten te laten meedoen: de motivatie van het kind zelf en bekendheid met aanbod zijn belangrijker voor ouders.

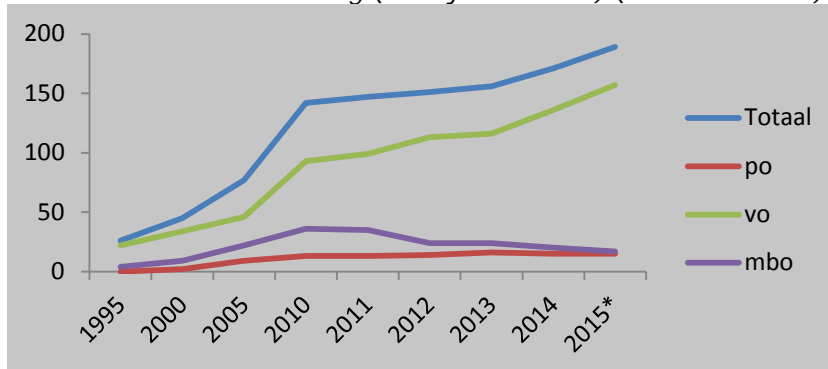
4) PISA 2015 Results, OECD

Uit het PISA-onderzoek blijkt dat Nederlandse 15-jarigen minder tijd aan huiswerk besteden dan het OESO-gemiddelde (respectievelijk 14 en 17 uur). Verder blijkt dat leerlingen op achterstandsscholen relatief iets meer tijd aan hun huiswerk besteden (net als in de meeste OESO-landen). Dit is echter een groot verschil met een aantal landen in bijvoorbeeld Azië waar met name leerlingen uit de hoger sociale klassen relatief veel tijd besteden aan huiswerk.

5) Uitgaven van huishoudens aan huiswerkbegeleiding, CBS

In tegenstelling tot de eerder genoemde schoolkostenmonitor geven nieuwe cijfers van CBS wel een stijging aan van de totale uitgaven van huishoudens aan huiswerkbegeleiding, bijles, toets- en examentraining, specifiek voor het VO (zie figuur 2). Ook signaleert CBS een toename van het aantal bedrijven dat studiebegeleiding aanbiedt.

Figuur 2: Raming uitgaven van huishoudens aan huiswerkbegeleiding, bijles, eindtoets- en examentraining (in miljoenen euro) (december 2016).

	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Totaal	26	45	77	142	147	151	156	171	189
Basisonderwijs	0	2	9	13	13	14	16	15	15
Voortgezet onderwijs	22	34	46	93	99	113	116	136	157
Middelbaar beroepsonderwijs	4	9	22	36	35	24	24	20	17

Conclusie

Samenvattend geven deze onderzoeken aan dat op veel VO-scholen buiten schooltijd onderwijsondersteunende activiteiten worden aangeboden zoals examentraining, huiswerkbegeleiding of bijles. Deze activiteiten worden meestal aangeboden door de school zelf, zonder extra kosten te vragen aan de leerlingen/ouders. Welke leerlingen hiervan gebruik maken is niet onderzocht.

Tegelijkertijd is het zo dat kinderen van rijke en hoger opgeleide ouders vaker deelnemen aan onderwijsondersteuning buiten de school en daar meer geld aan uitgeven. Het is echter niet duidelijk of het hier gaat om een toename van het aantal ouders of een toename van de door de ouders gemaakte kosten. De schoolkostenmonitor geeft geen aanwijzing dat sprake is van een stijging van de uitgaven aan dit type onderwijs waar recente cijfers van CBS voor het VO wel een forse stijging laten zien. Daarnaast is ook een toename zichtbaar van het aantal bedrijven dat studiebegeleiding aanbiedt.